

Femke van Wiggen

Olga

MORGEN DANS IK WEER

DE GEUS

Deze publicatie is tot stand gekomen met steun van het Fonds Bijzondere
Journalistieke Projecten (www.fondsbjp.nl)

FONDS^{Bijzondere}
JOURNALISTIEKE PROJECTEN

© Femke van Wiggen, 2016
Omslagontwerp Anke Revenberg
Omslagillustratie © Peter Selby

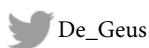
ISBN 978 90 445 2474 1

NUR 671

Niets uit deze uitgave mag verveelvoudigd en/of openbaar gemaakt
worden door middel van druk, fotokopie of op welke wijze dan ook,
zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van De Geus BV,
Postbus 1878, 4801 BW Breda, Nederland. Telefoon: 076 522 8151.

Internet: www.degeus.nl.

Meer weten over onze boeken en auteurs? Meld u dan aan voor onze
nieuwsbrief via www.degeus.nl of volg ons via social media:

Een

Ze ziet het gebeuren.

Olga staat op het toneel van de Amsterdamse Rai en kijkt dromerig naar het zweet dat op Rudolf Noerejevs gespierde rug parelt. Ze zijn halverwege een repetitie en nemen even pauze. Noerejev wil net een slok thee nemen, wanneer de toneelmeester recht op hem afloopt. ‘Op het toneel wordt niet gedronken,’ zegt hij. Een bedrijfsmededeling is het, meer niet.

‘O nee?’ Noerejev plaatst zijn rechterhand demonstratief in zijn zij, daar waar zijn zwarte maillot in zijn taille rolt. Zijn ogen lichten op. Hij laat zijn kopje thee vlak voor de toneelmeester op de dansvloer vallen en beent naar zijn kleedkamer. Daar ontbiedt hij artistiek leider Rudi van Dantzig, kaffert hem uit – iets met ‘amateurs’ – en gooit met wat spullen.

Achter op het podium wacht Olga gespannen zijn terugkomst af, terwijl ze probeert haar zenuwen de baas te blijven en haar spieren warm te houden. Sinds de Rus acht jaar eerder tijdens een tournee met het Kirovballet asiel aanvraag in Oostenrijk, is hij een wereldster.¹ Olga weet dat hij niet alleen beroemd is vanwege zijn geweldige optredens: binnen de danswereld wordt net zo vaak over zijn opvliegende karakter gesproken als over zijn temperamentvolle tours en l’air*. Had die toneelmeester ook kunnen weten.

Ze rekt haar nek. Ze trekt haar spitzen uit, buigt de zool door en trekt ze weer aan. ‘Mens, hoe kun je toch een heel ballet dansen op die pantoffels?’ vraagt collega Maria Bovet vaak als ze Olga’s Freeds ziet.² Olga kan haar niet aan het verstand peuteren dat haar slappe spitzen precies goed zijn. Ze bieden misschien weinig steun, maar ze heeft op deze spitzen goed

contact met de vloer, ook en pointe*, en dat is wat ze verlangt. Dus slaat ze haar dansschoenen tegen de muur, of bewerkt de zooltjes met een hamer. Tot ze rimpelen en buigen, tot ze haar naar de zin zijn.

Noerejev verschijnt nog steeds niet en Olga voelt haar lijf kouder worden. Ze neemt nog eens het petit allegro* door uit de tweede akte van *Giselle*, het stukje met het vlugge voetenwerk dat nogal wat van haar onderbenen vraagt.

Hoewel ze nauwelijks verbaasd is over het thee-incident, wordt ze er onrustiger van dan ze zou willen. Ze merkte tijdens de repetitie al eerder dat ze niet de enige is die last heeft van zenuwen. Van Dantzig loopt te dralen, meer dan ze van hem gewend is: ze moeten in twee dagen de bijna twee uur durende dansklassieker *Giselle* instuderen. Dat is een hele opgave, die volgens Van Dantzig te doen is, mits Noerejev een beetje meewerkt.

Olga hoopte op een galante danspartner die haar wegwijs zou maken in zijn belevingswereld, die haar zou laten proeven van zijn genialiteit. Dat valt tot nog toe tegen. Noerejev lijkt ongeïnteresseerd en markeert passencombinaties in plaats van ze te dansen. Tijdens het repeteren van zijn eigen solo's vindt ze dat prima. Haar rest dan toch niet veel anders dan haar eigen variaties door te nemen of de kramp uit haar kuiten te masseren. Een moeilijke pas de deux* niet voluit repeteren – zeker wanneer een ballet in twee dagen ingestudeerd moet vanwege meneers agenda – is iets anders, dat vindt ze asociaal.

Niet dat ze er iets van zegt.

Hoewel Olga ruim zes jaar jonger is dan de eenendertigjarige Rus, heeft ze bijna alle grote klassiekers al gedanst: *Giselle*, *Het zwanenmeer*, *Romeo en Julia*, *De vuurvogel* en *Doornroosje*.

Ze is iemand, zegt haar vader vaak. Zelfs aan de andere kant van de wereld heeft ze open doekjes bij elkaar gedanst, op

tournee met Het Nationale Ballet. Ze heeft dit bereikt door op belangrijke momenten door te zetten en de rust te bewaren. Ze heeft collega's weleens horen fluisteren dat ze stalen zenuwen heeft. Ze moesten eens weten.

Olga werkt het liefst zo lang als nodig is met een danspartner: tot ze het lijf van die ander kent, tot ze weet dat ze kan presteren, tot ze voelt dat ze op het podium vrij kan zijn. 'Svobodna, Olga', leerde Natalja Orlovsjkaja haar, de Russische balletmeester die haar vonk jaren geleden al zag. Voel je vrij.

Wanneer ze Noerejev weer uit de kleedkamer hoort komen, is hij nog altijd in een pesthumeur. Hij loopt achter het toneel langs, waar een op de grond neergezette glazen colafles hem in de weg staat. Hij geeft er een harde trap tegen, waarop de fles omvalt en in duizend splinters uiteenbarst.

Noerejev komt daarna het toneel op lopen om de repetitie eindelijk te hervatten. Hij kijkt haar aan, recht in haar groenbruine ogen. De rillingen lopen over Olga's rug. Ze weet niet wat ze van hem kan verwachten.

Zodra het nieuws dat ze met Noerejev zal dansen de krant haalt, hangt haar vader aan de telefoon. Euforisch leest hij voor: 'Op Eerste Paasdag, in de middag van 6 april 1969, zal balletster Rudolf Noerejev voor het eerst in de geschiedenis een avondvullend ballet dansen met een Nederlandse danseres. Zijn partner in *Giselle* is de vierentwintigjarige Olga de Haas.'

Hij is on-ge-lo-fe-lijk trots, zegt hij. Beseft ze wel wat een kans dit is? Dit kan deuren openen, het begin zijn van een internationaal avontuur. En of ze een beetje goed voor zichzelf wil zorgen. Zodat ze niet zoals vorige maand hoeft te verzaken vanwege een longontsteking.

Ja, pa. Tuurlijk.

Doe ik, pa. Da-hag. Kus.

Olga kijkt haar appartement rond: de ongeopende stapel fanmail op tafel, de berg kleding naast de bruine ribfluwelen bank. Zonder haar vaders woorden voelt ze al genoeg druk over de prestatie die ze moet leveren.

En toch. Pa's enthousiasme werkt óók aanstekelijk: ze moet toegeven dat het idee dat ze met Noerejev zal optreden haar vervult met trots. Ze adoreert de danser, wie niet? Hij is de grootste.

De voorstelling is binnen no time uitverkocht. Olga viert het met vriendin Reni in de kroeg. Ze proosten met een colatic of twee: de middag van 6 april 1969 zal ze er staan, dat soort dingen kun je besluiten.

Olga houdt van de grote dansklassiekers, veel meer dan van de moderne choreografieën waar Noerejev zich ook in vastbijt. Er zit Olga te weinig spanningsboog in 'dat moderne gedoe', zegt ze vaak.

Anderen kunnen *Giselle* oubollig vinden, te hoogromantisch voor de sixties, voor haar heeft het ballet alles wat dans zo mooi maakt: prachtige muziek en een hartverscheurend verhaal, over de grootse liefde tussen het boerenmeisje Giselle en de volksjongen Albrecht. Nadat Giselle ontdekt dat hij van adel is en verloofd bovendien, sterft ze van verdriet. In de tweede akte is Giselle een Willi, de geest van een te jong overleden maagd. Onder aanvoering van haar koningin moet ze met Albrecht dansen tot hij sterft; uit liefde spaart ze hem.³

Het slotbeeld van *Giselle*, waarin Albrecht alleen achterblijft in een leeg bos, vindt Olga steeds weer ontroerend en beklemmend tegelijk. Omdat ze de eenzaamheid en verstilling ervan als waarachtig ervaart. En daar is een reden voor.

De laatste tijd schuimt ze 's nachts vaker dan haar lief is de straten van Amsterdam af, op zoek naar haar verloofde Ger, om te kunnen zien wat hij uitspookt. Ze zijn al jaren samen,

hoewel hun relatie steeds problematischer is. Gedachten hieraan probeert ze te verdringen, onder meer door zich op het optreden met Noerejev te storten.

Olga danst de rol van Giselle al drie jaar. Toch heeft ze genoeg reden om onrustig te zijn voor dit optreden, afgezien van zijn wispelturige inborst. Er bestaan namelijk meerdere choreografieën van het ballet; Olga kent er een paar, alleen niet de versie die Noerejev gewend is te dansen. Bovendien draait *Giselle* om de titelheldin en niet om de mannelijke hoofdpersoon. Waar Olga's rol technisch veeleisend is en vraagt om veel inlevingsvermogen, is die van Albrecht een vrij ondankbare.

Om een idee te krijgen van wat hun te wachten staat, zijn Olga, Rudi van Dantzig en dirigent André Presser begin maart naar het Royal Opera House in Covent Garden gereisd om Noerejev 'zijn' *Giselle* te zien dansen, met Margot Fonteyn.

Het valt Olga direct op dat Noerejev de rol van Giselle heeft ingekort. Van de niet bijster meeslepende Albrecht maakt hij een bijna exotische figuur die aan zijn avontuurtje met Giselle een beschadigd zelfbeeld overhoudt.

Noerejev maakt er zijn eigen show van.

Het is niet de eerste keer dat Noerejev in Nederland optreedt. *Telegraaf*-journalist Henk van der Meijden, een groot balletliefhebber en de geliefde van danseres Maria Bovet, haalt hem in juni 1968 naar Carré, voor een optreden tijdens het Wereld Ballet Festival.

Noerejev bekent tijdens een etentje dat hij het tijd vindt voor vernieuwing – hij kan moeilijk tot zijn vijftigste de maagdelijke prins blijven dansen – waarna Van der Meijden hem in contact brengt met Rudi van Dantzig. Die heeft een paar jaar eerder een enorm succes geboekt met zijn choreografie *Monument voor een gestorven jongen*, een experimenteel ballet over een jongeman die niet weet of hij nu op meisjes of

jongens valt. Dat is Noerejev op het lijf geschreven, meent Van der Meijden.⁴

Hoewel Van Dantzig voorvoelt dat de Rus deze rol nooit zo argeloos zal dansen als hij het graag ziet, beseft hij dat zijn naam Het Nationale Ballet veel kan opleveren. Hij zou de samenwerking alleen liever zonder tussenkomst van Van der Meijden regelen: het is binnen het gezelschap geen geheim dat hij 'die onzinjournalist' niet graag over de vloer heeft. Alleen: Van Dantzig kan Noerejev niet betalen. Van der Meijden wel.

Van Dantzig maakt Noerejevs rafelrandje voor het eerst mee tijdens de schaarse repetities voor *Monument voor een gestorven jongen*, in het najaar van 1968. Noerejev danst niet voluit, waardoor het voor de choreograaf lastig is om te beoordelen hoe zijn interpretatie op toneel zal werken. Erg makkelijk voor zijn danspartner, Yvonne Vendrig, is hij evenmin. Ze doet haar best zich niet te laten intimideren en repeteert onverschrokken door.

Kutwrijf. Van Dantzig hoort het Noerejev zeggen, voor de Rus de studio verlaat.

Later, tijdens andere samenwerkingen, herkent Van Dantzig het patroon. Iedere keer dat de Rus een nieuwe omgeving betreedt, of een onbekend gezelschap, is hij wantrouwend en achterdochtig. Alsof iedereen tegen hém samenspannt, de indringer.

Dat gevoel moet ook hebben gespeeld die paar dagen in april, die voor Olga zo belangrijk zijn.

De nacht na het thee-incident kan Olga de slaap niet vatten. Ze is niet in staat om de gedachten in haar hoofd te remmen; ze weet dat Noerejev repeteren 'gezeur' vindt, dus hoe krijgt ze hem zover zinnig samen te werken?

Ze loopt wat heen en weer in haar appartement, maakt een

pan kippenbouten in cola, plukt wat aan de gare kip en verdwijnt in de badkamer om over te geven. Morgen kan Reni de pan eten komen halen.

Ze vlucht naar buiten met Ouchi, haar vuilnisbakkenhond. Het beestje is aanhankelijk, ongecompliceerd en meegaand, haar beste vriend.

Olga hoopt dat de buitenlucht haar hoofd wat rust biedt. Tot de voorstelling van morgen zal ze geen oog dichtdoen, daar legt ze zich bij neer. Ze heeft zin in een borrel, maar weerstaat het verlangen.

Wanneer ze weer thuiskomt, er gloort al licht, luistert ze wat naar de radio. Marvin Gaye zingt 'I heard it through the grapevine'. Een nieuwslezer vertelt dat in Amerika in grote steden massaal gedemonstreerd wordt tegen de Vietnamoorlog. Ze zet de radio weer uit.

Olga zou moeten blaken van zelfvertrouwen. Ze danste een maand eerder al Giselle, een optreden dat vooral lovende recensies kreeg. De recensent van *Het Vaderland* vond dat ze gerijpt was in haar rol, die van het *Algemeen Handelsblad* prees haar geloofwaardige metamorfose van een naïef boerenkind in een bovenaards, ongrijpbaar wezen.

Ze is bovendien net terug uit Engeland, waar ze tijdens een korte tournee indruk maakte. Met name de *Pas de deux romantique* van Jack Carter, een kort, bruisend duet dat ze vaker met Sylvester Campbell danst, viel zeer in de smaak: 'Danced with tremendous zest by Olga de Haas'⁵ en 'with two exceptionally gifted dancers it is hardly surprising that Olga de Haas and Sylvester Campbell received the biggest plaudits of the evening.'⁶

Noerejev heeft gezien hoe enthousiast de Engelsen op Olga reageren. Hij gunt het haar, maar verlangt zelf meer applaus.

De volgende dag, de zaterdag van de generale repetitie, merkt Olga hoe ingewikkeld het is om je danspartner te aanbidden

én te vrezen. Ze heeft tijdens haar wandeling met Ouchi al bedacht dat ze niet te veel moet verwachten van de Rus. Ze zal hem zo min mogelijk tot last zijn en zich zo goed mogelijk aanpassen aan zijn ideeën – wat die ook mogen zijn. Van Dantzig bemerkt haar worsteling en spreekt die morgen nogmaals zijn vertrouwen in haar uit: ‘De enige die dit in zo’n korte tijd tot een succes kan maken, ben jij, Olga.’

Noerejev is zo mogelijk nog geagiteerder dan de dag ervoor. In de kleedkamer moppert hij dat Olga er niet uitziet. Ze heeft haar haren elegant naar achteren gekapt, met één bloem achter haar rechteroor. Ze is een plaatje. Noerejev echter is idolaat van de Engelse Lynn Seymour, die Giselle stevast met een hoofd vol krullen en margrietten danst. ‘At least she does *something* with her appearance’, sneert hij.

Tijdens de generale gaat alles Noerejev te langzaam. Hij verandert Olga’s rol, bemoeit zich met de podiumregie en tart Presser en diens interpretatie van de muziek: hij wijzigt tempi, last voor zichzelf wat sprongensolo’s in en breidt zijn eigen pantomimes uit. Bij alles zegt hij: ‘We doen het zo, dit is de juiste manier.’

Iedereen is bang voor Noerejev, iedereen doet wat hij zegt. Olga wordt er, alle goede voornemens ten spijt, toch nerveus van. Haar uitstraling verandert, is minder onberispelijk.

Ze denkt aan Covent Garden.

Wanneer Olga en Noerejev die repetitie een pas de deux uit de tweede akte dansen, gaat het mis. Tijdens een passenvariatie in aanloop naar een lift, aarzelt Olga even tussen de versies die ze kent, waarop Noerejev zijn geduld verliest. Hij zet haar vanuit de lift niet galant op de grond, zoals het een prins betaamt; hij laat haar expres uit zijn handen vallen, na haar eerst een zetje te hebben gegeven.

Olga komt hard neer. Ze voelt hoe haar rechtervoet ver-